

**ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ
СТАНОМ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
І СПОРТУ В УМОВАХ АВТОНОМІЇ
ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
(на прикладі створення внутрішньо
вузівських регламентів)**

Савченко Віктор¹, Приходько Володимир¹, Вілянський Володимир²

¹ Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту

² Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

DOI: 10.32540/2071-1476-2023-1-127

Annotation

Introduction and purpose of the study. The topic of improving the management of physical education and sports is extremely relevant, because in a significant number of higher education institutions (HEIs) they are at a weak level. This is due to the fact that there is no normatively defined, state-defined regulation of the process of physical education and student sports, which are of great importance both for improving the health of students of higher education, preparing them for productive work and achieving healthy longevity through competent care of their psycho-physical condition, as well as the preparation of a reliable reserve for national teams of Ukraine, which should adequately represent our country on the international arena, including the summer and winter Olympic Games. Therefore, the autonomy granted to higher education institutions (autonomy, independence and responsibility of the institution of higher education in making decisions regarding various aspects of development) involves the search for non-administrative influences on their activities. **The purpose** of the study was to substantiate modern approaches to improving the management of physical education and sports in higher education institutions, which take into account the autonomy of higher education institutions. Efforts were focused on the development of the Model Regulation on the organization of physical education and sports for higher education institutions.

Material and methods. The study was conducted at Prydniprovsk State Academy of Physical Culture and Sport and the National Technical University "Dnipro Polytechnic" (Dnipro). The methods of theoretical research were used: study of legislative acts, summarization of literature data, materials from the Internet, as well as abstraction, analysis and synthesis, induction and deduction, pedagogical design.

The results. It is shown that the level of physical education and sports in institutions of higher education is notable for the significantly different attention of their leaders: from an acceptable state to a state of neglect and decline, which discriminates a significant part of students in this important part of the educational process (lat. Discriminatio, any difference, exclusion, limitation or preference that denies or reduces the equal exercise of inherent human rights). At the same time, the existing autonomy makes it impossible to interfere administratively in the activities of higher education institutions, for example, through administrative actions of the Ministry of Education and Science of Ukraine by means of relevant orders or letters. But the autonomy of the HEIs is not permissiveness and lack of control. The autonomy of the institution of higher education requires the need for self-organization and self-regulation, which are open to improvement, serve the public interest, establish the truth about the challenges that arise from time to time, and are carried out transparently and publicly. This means that the usual "forced" measures, namely the influence on higher education

institutions due to administrative pressure from the Ministry of Education and Science of Ukraine, have already become a thing of the past, and it is necessary to find fundamentally new means that would improve the management of the state of physical education and sports in all institutions of higher education of Ukraine.

Conclusions. The current stage of the development of higher education in Ukraine, including physical education and sports, should be determined by other, than before, non-administrative mechanisms of influence on the management and teams of higher education institutions. We believe that they can become experimental sites in one or more educational institutions, where changes and improvements proposed by leading specialists should be tested in practice. Only after the approval of the prepared changes and improvements, when their advantages in improving the state of management of physical education and sports become obvious, they can be offered to the departments of physical education and heads of other higher education institutions for distribution. But not by "imposing" some actions, as happens due to administrative influence, but on the contrary - through conscious and interested "mastering" of innovations, taking into account existing traditions, preferences of the teaching staff and students, etc. It is in this way that it is proposed to apply the Standard Regulation on the organization of physical education and sports created by the creative team.

Key words: institutions of higher education, autonomy of institutions of higher education, management of the state of physical education and sports, Standard regulation on the organization of physical education and sports.

Анотація

Вступ і мета дослідження. Тема покращення управління станом фізичного виховання і спорту є вкрай актуальною, адже у значній кількості закладів вищої освіти (ЗВО) вони знаходяться на низькому рівні. Це відбувається внаслідок того, що відсутня нормативна, визначена державою регуляція процесу фізичного виховання і студентського спорту, які мають велике значення як для покращення стану здоров'я здобувачів вищої освіти, підготовки їх до продуктивної праці і досягнення здорового довголіття шляхом компетентного піклування про свій психофізичний стан, так і підготовки надійного резерву для збірних команд України, які мають гідно представляти нашу країну на міжнародній арені, включаючи літні та зимові Олімпійські ігри. Тож, надана вишам автономія (самостійність, незалежність і відповідальність закладу вищої освіти у прийнятті рішень стосовно різних аспектів розвитку) передбачає пошук неадміністративних впливів на їх діяльність. **Мета дослідження** полягала в обґрунтуванні сучасних підходів до вдосконалення управління станом фізичного виховання і спорту у закладах вищої освіти, які враховують автономність ЗВО. Зусилля були зосереджені на розробці Типового положення про організацію фізичного виховання і спорту для ЗВО.

Матеріал і методи. Дослідження проводилось у Придніпровській державній академії фізичної культури і спорту і Національному технічному університеті «Дніпровська політехніка» (м. Дніпро). Були використані методи теоретичного дослідження: вивчення законодавчих актів, узагальнення даних літератури, матеріалів з Інтернету, а також абстрагування, аналіз і синтез, індукція та дедукція, педагогічне проектування.

Результати. Показано, що рівень фізичного виховання і спорту в закладах вищої освіти примітний суттєво різною увагою їх керівників: від прийнятного стану і аж до стану неувagi та занепаду, що дискримінує значну частину студентів у цій важливій частині освітнього процесу (лат. Discriminatio, будь-яка відмінність, виключення, обмеження чи перевага, що заперечує або зменшує рівне здійснення невід'ємних прав людини).

У той же час, існуюча автономність унеможливує адміністративне втручання у діяльність ЗВО, наприклад, через розпорядчі дії Міністерства освіти і науки України шляхом відповідних наказів чи листів. Але автономія ЗВО не є всюдозволеністю і безконтрольністю. Автономія закладу ЗВО зумовлює необхідність самоорганізації і саморегулювання, які є відкритими до вдосконалення, служать громадському інтересові, встановленню істини стосовно викликів, що час від часу постають, здійснюються прозоро та публічно. Це означає, що звичні «примусові» ходи, а саме вплив на ЗВО через адміністративний тиск з боку Міністерства освіти і науки України вже відійшли у минуле і потрібно відшукувати принципово нові засоби, які б покращували управління станом фізичного виховання і спорту в усіх закладах вищої освіти України.

Висновки. Теперішній етап розвитку вищої освіти в Україні, у т.ч. фізичного виховання і спорту, мають визначати інші, ніж раніше, вже неадміністративні механізми впливу на керівництво і колективи ЗВО. Вважаємо, що ними можуть стати експериментальні майданчики в одному або декількох ЗВО, на яких мають бути апробовані на практиці запропоновані провідними фахівцями зміни і покращення. Тільки після апробації підготовлених змін і покращень, коли їхні переваги у справі вдосконалення управління станом фізичного виховання і спорту стануть очевидні, вони можуть бути запропоновані кафедрам фізичного виховання і керівникам інших ЗВО для поширення. Але не шляхом «нав'язування» якихось дій, як це відбувається через адміністративний вплив, а навпаки – через свідоме і зацікавлене «освоєння» інновацій з урахуванням наявних традицій, переваг педагогічного колективу і студентів тощо. Саме у такий спосіб пропонується застосування створеного творчим колективом Типового положення про організацію фізичного виховання і спорту. Причому

це застосування, у вигляді уточнення Типового положення, обов'язково має бути пов'язане як із врахуванням особливостей конкретного ЗВО, так і тенденцій розвитку фізичного виховання у вищій освіті (пріоритету формування здоров'язберігаючих компетентностей, використання дієвих форм непрофесійної фізкультурної освіти студентів, метою якої є формування фізкультурно-діяльної особистості і, за потреби, будівничого власного здоров'я тощо).

Ключові слова: заклади вищої освіти, автономія закладів вищої освіти, управління станом фізичного виховання і спорту, Типове положення про організацію фізичного виховання і спорту.

Вступ. В Ухвалі засідань Круглого столу «Розширення спортивних горизонтів» у межах проекту «Змінимо країну разом» (м. Дніпро, 8 лютого 2022 р., м. Львів 17 лютого 2022 р.), в якому взяли участь і виступили ряд провідних науковців закладів вищої освіти цих міст, відзначено наступне.

Війна Російської Федерації проти України понівечила мирне життя в частині громад. Так, за даними Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України станом на липень 2022 р. до переліку територіальних громад, розташованих у районах воєнних (бойових) дій, або тих, які перебували у тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), входили 321 громада з утворених 1469 – від 9 областей: Донецької (66 громад), Харківської (56), Дніпропетровської (7), Луганської (37), Запорізької (55), Херсонської (49), Миколаївської (25), Сумської (21), Чернігівської (5). Крім того, з 2014 р. в зоні окупації перебували такі міста: Донецьк, Луганськ, Сімферополь і ряд інших промислових центрів. Беручи до уваги потребу створення спеціальної державної політики щодо їх відновлення, включаючи соціальну сферу, спеціальної концепції і відповідної діяльності центральної та регіональної влади, – потребуватиме також відновлення стану фізичного виховання і спорту в різних закладах освіти цих громад. Однак масштаб і складність вказаної теоретичної і практичної роботи потребує самостійних наукових досліджень, проектів і програм вже після закінчення війни.

Між тим, учасники засідань Круглого столу, які разом презентували наукову і педагогічну спільноту закладів вищої освіти Дніпропетровської, Закарпатської і Львівської областей, висловили стурбованість:

- відсутністю нормативно-визначеної гарантованої державою підтримки процесу фізичного виховання і студентського спорту, які мають велике значення як для покращення стану здоров'я здобувачів вищої освіти, підготовки до продуктивної праці і досягнення здорового довголіття шляхом компетентного піклування про свій психофізичний стан, так і підготовки надійного резерву для збірних команд України, які мають гідно представляти нашу країну на міжнародній арені, включаючи літні та зимові Олімпійські ігри;

- невинуватим і передчасним наданням кожному з ректорів у межах існуючого самоврядування вишів на власний розсуд визначати міру підтримки питанням створення і осучаснення матеріально-технічної бази фізичного виховання і спорту, визначенню років навчання і обсягу годин на «Фізичне виховання», вирішувати - заохочувати та підтримувати впровадження назрілих педагогічних інновацій для підвищення якості освітнього і тренувального процесів або ж ні, – а так аж до фактичного утиснення діяльності кафедр фізичного виховання на шкоду здоров'ю значної кількості здобувачів вищої освіти і студентському спорту;

- ситуацією суттєво нерівномірної уваги до обсягу та якості

освітніх послуг здобувачам вищої освіти з фізичного виховання і спорту у вишах – від цілком задовільного стану і до неприйняттого, що дискримінує значну частину студентства у цій частині освітнього процесу (лат. *Discriminatio*, будь-яка відмінність, виключення, обмеження чи перевага, що заперечує або зменшує рівне здійснення невід'ємних прав людини);

- відсутністю діалогу між професійно-потужною науковою і педагогічною спільнотою закладів вищої освіти, з одного боку, і керівництвом Міністерства освіти і науки України з іншого по обговоренню питань якісної зміни ситуації на краще, що склалась, і містить в собі також втрату практики належного медичного контролю за заняттями здобувачів вищої освіти, включаючи осіб із послабленим здоров'ям, яких все більше;

- а також для здійснення невідкладних заходів щодо подолання існуючої неприйнятної ситуації у фізичному вихованні і спорті в закладах вищої освіти (ЗВО) учасники Круглого столу ухвалили наступне.

Звернутись до Міністра Міністерства освіти і науки України (МОН) з причини неможливості існування невизначений час такого кричущого стану справ у фізичному вихованні і спорті здобувачів вищої освіти в значній частині закладів вищої освіти, де вони позбавлені підтримки, пущені на самоплив і занепад.

Такий критичний стан справ у вишах не лише в Дніпропетровській, Закарпатській і Львівській

областях, але й у цілому по Україні є неприйнятним і має бути до початку 2023-2024 навчального року кардинально зміненим, що дасть поштовх подальшому розвитку цих сторін життя сучасного університету.

З цією метою і для своєчасного розгортання комплексу заходів із завчасної підготовки в усіх закладах вищої освіти України запропоновано утворити Робочу групу МОН з числа лідерів у вказаній темі – провідних науковців і досвідчених фахівців-практиків для розробки пропозицій зі вказаних питань. Покласти на Робочу групу задачу підготовки проєктів документів з фізичного виховання і спорту для керівництва МОН України.

Просити Міністра Міністерства освіти і науки України покласти на одного із заступників Міністра відповідальність як за взаємодію, так і підтримку діяльності Робочої групи. Метою її роботи є напрацювання проєктів документів МОН і Кабінету Міністрів України для покращення фізичного виховання і спорту у ЗВО.

На організаційному засіданні Робочої групи визначити всі питання забезпечення плідної роботи з підготовки проєктів офіційних документів у термін 2022-2023 рр. На кожному з наступних засідань групи підбивати проміжні підсумки виконаної роботи з обох сторін (як Робочою групою, так і фахівцями МОН). Крім того, здійснити дієві заходи зі спрямування керівництва вишів на виконання відпрацьованих і прийнятих МОН правочинів, спрямованих на якісну зміну постановки фізичного виховання і спорту у ЗВО.

Як видно, запропоновані учасниками Круглого столу ходи у повній мірі вкладались у звичну для управління фізичним вихованням і спортом у ЗВО логіку, коли саме МОН, починаючи від 1990-х рр., визначало стратегію їх розвитку,

а також встановлювало вимоги до керівництва вишів у цій царині.

Між тим, рішення учасників Круглого столу мимоволі увійшли у протиріччя із вже набутою ЗВО автономністю, тобто і фактично, неможливістю адміністративного втручання у їхню діяльність [1; 5]. І, треба відмітити, що МОН вже цього дотримується. Адже Законом України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. визначено, що автономія закладу вищої освіти – це самостійність, незалежність і відповідальність закладу вищої освіти у прийнятті рішень стосовно розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів у межах, встановлених законодавством [11]. Але автономія ЗВО – це не всюдозволеність і безконтрольність. Навпаки, автономія закладу вищої освіти зумовлює необхідність таких самоорганізації та саморегулювання, які є відкритими до критики, служать громадському інтересові, встановленню істини стосовно викликів, що постають перед державою і суспільством, і здійснюються прозоро та публічно [11].

Як бачимо, автономія ЗВО – це основна характеристика незалежності закладу освіти, і це має враховуватись, вона полягає у можливості самостійно вирішувати внутрішньо-управлінські питання, брати участь в адміністративному управлінні, взаємодіяти з громадськістю, але діяти відкрито та прозоро задля високого рівня освіти, якості освітнього процесу, розвитку правосвідомості молоді в суспільстві [5, с. 97].

Отже, звичні ще донедавна «лобові» ходи, а саме вплив на ЗВО через адміністративний тиск з боку Міністерства освіти і науки України вже відійшли у минуле і потрібно відшукувати принципово нові засоби, які б покращували управління станом фізичного ви-

ховання і спорту в усіх закладах вищої освіти України.

Матеріал і методи. Дослідження проводилось у Придніпровській державній академії фізичної культури і спорту і Національному технічному університеті «Дніпровська політехніка» (м. Дніпро). Були використані методи теоретичного дослідження: вивчення законодавчих актів, узагальнення даних літератури, матеріалів з Інтернету, а також абстрагування, аналіз і синтез, індукція та дедукція, педагогічне проєктування.

Мета дослідження полягала в обґрунтуванні сучасних підходів до вдосконалення управління станом фізичного виховання і спорту у закладах вищої освіти, які враховують автономність ЗВО. Зусилля були зосереджені на розробці Типового положення про організацію фізичного виховання і спорту для ЗВО.

Результати дослідження. Очевидно, що теперішній етап розвитку вищої освіти в Україні мають визначати інші, ніж це було донедавна, – не адміністративні механізми впливу на керівництво і колективи ЗВО. У якості гіпотези дослідження щодо таких перспективних сучасних ходів висунуті такі передбачення:

- для напрацювання прийнятих для вдосконалення управління станом фізичного виховання і спорту інновацій у тих ЗВО, керівники яких бажають бути лідерами у цьому важливому питанні, мають створюватись експериментальні майданчики, на яких мають бути апробовані на практиці запропоновані зміни і покращення;

- для підготовки цих змін і покращень потрібно відійти від зусиль одинаків (як науковців, так і новаторів), які зазвичай брали на себе розробку, наприклад, навчальних програм з «Фізичного виховання», навпаки зосередившись на створенні мобільних творчих колективів з числа провідних фахівців-однодумців;

- лише після апробації підготовлених змін і покращень, коли їхні переваги у справі вдосконалення управління станом фізичного виховання і спорту стають очевидні в одному або декількох ЗВО, вони можуть бути запропоновані кафедрам фізичного виховання і керівникам усіх інших ЗВО для поширення не шляхом «нав'язування» якихось дій, як це відбувається через адміністративний вплив, але навпаки – через свідоме і зацікавлене «освоєння» з урахуванням наявних традицій, переваг педагогічного колективу і студентів тощо.

Очевидно, пропонувані хід є незвичним для управління станом фізичного виховання і спорту в ЗВО, але насправду на тепер єдино можливим у суспільстві з тими вищими, яким надана адміністративна свобода. У суспільстві, яке спирається на принципи державно-громадського управління вищою освітою [4; 12; 13].

Саме для напрацювання частини з таких потрібних інновацій і з урахуванням особливостей розвитку вищої освіти на початку 2020-х рр. за ініціативою науковців і було створено творчий колектив, до складу якого увійшли ряд докторів наук, професорів. Ціллю роботи колективу було створення «Типового положення про організацію фізичного виховання і спорту у закладі вищої освіти» (адже Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах, затверджене Наказом Міністерства освіти і науки України від 11.01.2006 [6] подальшим рішенням МОН втратило свою силу). Передбачалось, що саме в проєкті Положення має бути враховане те, що відповідає вимогам сьогодення і не є відкиданням назад.

Крім того, частково використані напрацювання наших колег: Положення про організацію фізичного виховання та спорту Харківського національного уні-

верситету міського господарства імені О.М. Бекетова, Вінницького торговельно-економічного інституту Державного торговельно-економічного університету, Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, Запорізького національного університету.

Основний зміст Типового положення про організацію фізичного виховання і спорту у закладі вищої освіти у частині постановки принципово нових завдань можна звести до наступного. По-перше, виходили з того, що на даний час у більшості ЗВО кількість навчальних годин є суттєво меншою, ніж це потрібно для того, аби звичні заняття «Фізичним вихованням» забезпечували тренувальний ефект від цих занять. Тож, ці години потрібно спрямувати головним чином на формування здоров'язбережувальних компетентностей. По-друге, так вирішувалась проблема формування у здобувачів вищої освіти тих компетентностей, які були визначені Європейською асоціацією фізичного виховання (EFQPE). Асоціацією запропоновано ряд критеріїв як у русі (кінезіологічні компетентності), так і в соціальній взаємодії, участі у власній фізичній активності за результатами «Фізичного виховання» [9; 10]. Вони вже поступово впроваджуються європейськими країнами, а метою такої освіти є забезпечення того, щоб учні набували суми знань, навичок, компетентностей і відповідного ставлення до фізичної культури і спорту, які є важливими для успіху особистості в перспективі усього життя. По-третє, було потрібно показати особливості державно-громадського управління у фізичному вихованні і спорті.

У розділі «Загальні положення» Типового положення зазначено, що «Фізичне виховання» як навчальна дисципліна у ЗВО за змістом, організацією та проведенням занять суттєво відрізня-

ється від уроків з фізичної культури в загальноосвітньому закладі через використання диференційованих форм і методів навчання у роботі трьох навчальних відділень: основного (підготовчого), спеціального медичного і спортивного. Навчальний процес у цих відділеннях пов'язаний з комплексуванням навчальних груп за рівнем здоров'я та з урахуванням індивідуальних особливостей, стану потребово-мотиваційної сфери, рівнем фізичного розвитку та фізичної підготовленості студентів. Це передбачає відповідну регламентацію «належних» норм обсягу та інтенсивності фізичних навантажень студентів в кожній зі вказаних груп, спрямованість, зміст і чергування різних видів та форм навчальної роботи. Основними видами фізичного виховання є навчальні заняття з дисципліни «Фізичне виховання». Вони спрямовані головне на формування стійкої мотивації до занять фізкультурою та спортом, а також здоров'язбережувальної компетентності і спортивної підготовки тієї частини студентів, які бажають підвищувати свою спортивну майстерність. Це спрямовано також на набування досвіду застосування набутих компетентностей як у навчанні, так і у вдосконаленні життєдіяльності з метою покращення функціональних можливостей організму шляхом цілеспрямованого розвитку природних здібностей і основних фізичних якостей через залучення особи одночасно до організованої та самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності для підвищення рівня рухової активності [7].

У наступному розділі «Мета, завдання і форми фізичного виховання та спорту» визначено, що метою застосування різних форм фізичного виховання та спорту у ЗВО є сприяння збереженню і зміцненню здоров'я здобувачів вищої освіти. Головними завданнями фізичного виховання сту-

дентської молоді є:

- сприяння усвідомленому, індивідуально-значущому розумінню ролі фізичної культури і спорту у розвитку особистості, у її підготовці до професійної діяльності, потреби у заняттях фізичними вправами;

- активізація цінностей набування і збереження високого рівня психо-фізичного здоров'я, формування на цій основі індивідуально-значущих мотивів особи і самовизначення до систематичних і дієвих, у т.ч. самостійних, фізкультурно-оздоровчих і спортивних занять;

- освоєння науково-практичних засад та ужиткових умінь застосування засобів фізичної культури у процесі формування власного здорового способу життя;

- оволодіння системою практичних умінь і навичок, що забезпечують збереження та зміцнення здоров'я і досягнення тривалого довголіття, розвиток психофізичних здібностей;

- формування комплексної здоров'язбережувальної компетентності як здатності особи відслідковувати зміни у психо-фізичному стані, здатності самостійно відшукувати і використовувати прийнятні засоби його покращення у ході систематичних фізкультурно-оздоровчих занять;

- набуття першого досвіду свідомого використання своєї вже розгорнутої фізкультурно-спортивної діяльності і діяльності будівництва власного здоров'я для досягнення професійно- і особисто-значимих цілей;

- забезпечення організації змістовного дозвілля студентської молоді у ході фізкультурно-спортивних заходів;

- сприяння підвищенню спортивної майстерності провідних атлетів, сприяння їх виступам у всеукраїнських і міжнародних змаганнях.

Загальними принципами, на яких ґрунтується вітчизняна сис-

тема фізичного виховання студентів, виступають:

- принцип всебічного розвитку особистості;

- принцип зв'язку фізичного виховання з трудовою, оборонною практикою та підготовкою особи до плідної життєдіяльності у соціумі;

- принцип оздоровчого спрямування фізичного виховання;

- принцип формування фізкультурно-діяльничої особистості, здатної за рахунок свідомих і систематичних зусиль, які мають усі ознаки фізкультурної діяльності, до будівництва власного здоров'я.

Основною формою фізичного виховання студентів є заняття з «Фізичного виховання», яке проводиться як аудиторно (на спортивних спорудах і майданчиках закладу вищої освіти), а також і дистанційно (з використанням засобів електронної комунікації).

У розділі «Засоби досягнення мети та завдань» визначено наступне.

У аспекті фізичного виховання:

Модернізація практики викладання фізичного виховання з урахуванням особливостей існуючих у ЗВО спеціальностей та спеціалізацій у напрямку органічного поєднання її з іншими компонентами здорового способу життя студентів.

Проведення занять з фізичного виховання з використанням як поширених інноваційних підходів (зокрема «Challenge Fest», «Cool Race») тощо, так і таких, які створені у даному ЗВО.

Організація та проведення сучасних фізкультурно-оздоровчих заходів з інноваційним підходом, спрямованих на популяризацію здорового способу життя та рухової активності з використанням сучасних видів рухової активності, зокрема естафет, рухливих і спортивних ігор в онлайн-форматі (флешмобів, челенджів, фестивалів тощо), а також тих, що поєднують рухову активність з

комп'ютерними іграми.

Забезпечення дотримання принципу інклюзивності у заняттях фізичною культурою і спортом. Організація якісних занять з «Фізичного виховання» у напрямку формування здоров'язбережувальних компетентностей зі студентською молоддю, віднесеної до спеціального медичного відділення.

Широке залучення всіх учасників освітнього процесу та громадськості ЗВО до участі у масових фізкультурно-оздоровчих заходах.

Забезпечення рухової активності студентської молоді у різних формах відповідно рівня, визначеного оновленими рекомендаціями щодо фізичної активності для здоров'я Всесвітньої організації охорони здоров'я.

Проведення щорічного оцінювання фізичної підготовленості студентської молоді України.

В аспекті спортивної підготовки. Спортивна підготовка у ЗВО має:

- забезпечувати роботу у ЗВО гуртків, спортивних секцій і спортивних клубів з популярних у молоді видів спорту.

- сприяти у такий спосіб вихованню фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей, а також спілкуванню з однолітками в Україні та за її межами;

- надавати можливості для самореалізації та особистісного зростання тим студентам, які зацікавлені у підвищенні власної спортивної майстерності;

- сприяти виявленню кращих спортсменів і команд ЗВО;

- забезпечувати вдосконалення спортивної майстерності здібних студентів до рівня успішних виступів у всеукраїнських та міжнародних змаганнях;

- створювати необхідні умови студентам-спортсменам вищої кваліфікації для поєднання навчання з активними заняттями спортом.

Розробляти і реалізовувати комплексні заходи з мотивації керівництва ЗВО до співпраці зі спортивними федераціями та спортивними клубами регіону у справі розвитку студентського спорту.

Забезпечення підготовки та участі студентів у зимових і літніх першостях і чемпіонатах України, Всесвітніх Універсиадах студентів та інших всеукраїнських і міжнародних спортивних заходах.

У інформаційному аспекті:

Розроблення і використання дієвої особистісно-спрямованої моделі мотивації студентів до здорового способу життя і занять фізичною культурою і спортом згідно реалій сучасного українського суспільства.

Включення до практики фізичного виховання сучасних освітніх технологій, таких як непрофесійна фізкультурна освіта [10], існуючих та авторських комп'ютерних програм для організації дистанційної освіти.

Поширення інформації про олімпійські цінності (досконалість людини, дружбу між народами, солідарність) та їхній вплив на формування сучасної людини.

Розповсюдження інформації про речовини, шкідливі для здоров'я та ті, які сприяють виникненню залежності і заборонені для використання згідно з вимогами Всесвітнього антидопінгового агентства.

Залучення до участі у заходах з популяризації фізичного виховання і спорту популярних та впливових діячів спорту, шоу-бізнесу, політичних і громадських діячів, а також інших зацікавлених і відомих осіб.

У організаційно-структурному аспекті:

Забезпечення співпраці з органами місцевого самоврядування, національними федераціями з видів спорту та їх відділеннями в областях, спортивними клубами, громадськими об'єднаннями,

представниками бізнесу та іншими суб'єктами в інтересах покращення управління станом фізичного виховання і спорту.

У аспекті матеріально-технічного та фінансового забезпечення залучення позабюджетних джерел фінансування (через фандрейзинг, можливості фондів і спонсорів) для покращення стану матеріально-технічного забезпечення фізичної культури і спорту у ЗВО.

Будівництво нової та модернізація вже існуючої матеріально-технічної бази для занять фізичною культурою і спортом. Забезпечення її ефективного функціонування і збереження в інтересах колективу ЗВО.

В аспекті науково-методичного забезпечення

Забезпечення співпраці з науковими і науково-дослідними підрозділами ЗВО, установами регіону, країни та зарубіжжя для сприяння напрацюванню і поширенню інновацій у фізичному вихованні і спорті.

Проведення наукових досліджень згідно планів науково-дослідної роботи кафедри фізичного виховання, спрямованих на вирішення актуальних проблем процесу фізичного виховання та занять спортом.

Підвищення цифрової компетентності НПП кафедри фізичного виховання, рівня володіння і застосування інформаційно-комунікативних технологій.

Створення інтернет-інструментів для забезпечення потреб розвитку фізичного виховання і спорту (спрощення реєстрації у змаганнях, доступу до методичних рекомендацій, формування звітностей тощо).

Розроблення методичних рекомендацій з проведення занять з фізичного виховання та фізкультурно-оздоровчих заходів у ЗВО на основі інноваційних підходів. Розроблення методичних рекомендацій також для самостійних занять фізичною культурою в

домашніх умовах, у т.ч. за карантину та в умовах, що обмежують використання студентами спортивних споруд ЗВО, спортивних центрів і відкритих майданчиків міста.

В аспекті медичного забезпечення

Удосконалення лікарсько-педагогічного контролю за студентами під час проведення занять з фізичного виховання та спортивної підготовки.

Вирішення питань удосконалення лікарсько-педагогічного контролю шляхом забезпечення співробітництва з закладами охорони здоров'я:

- організації медичних обстежень;
- здійснення медично-педагогічних спостережень;
- контролю за станом здоров'я студентів у процесі навчальних занять і проведення спортивних заходів;
- контролю за санітарно-гігієнічним станом місць занять, за дотриманням студентами гігієнічних вимог до одягу, взуття, режиму харчування тощо;
- профілактики травматизму;
- узагальнення показників медичних обстежень, морфологічних і функціональних показників фізичного розвитку, медично-педагогічних спостережень, захворюваності, ведення здорового способу життя студентів.

Створення умов для проведення занять на базі медичних установ з лікувальної фізичної культури тих студентів, які віднесені до спеціальної медичної групи.

У розділі «Організація навчально-виховного процесу з фізичного виховання і спорту» визначено.

Навчальні (академічні) заняття є основною формою фізичного виховання і включають:

- теоретичні, практичні та контрольні заняття;
- елективні практичні заняття (на вибір) і факультативні заняття;

- індивідуальні та індивідуально-групові додаткові заняття (консультації);

- самостійні фізкультурно-оздоровчі заняття за завданнями та під контролем з боку викладачів.

Організація фізичного виховання і спорту у ЗВО здійснюється:

- у навчальних відділеннях дівчат та юнаків у формі організації навчально-виховного процесу за інтересами, включаючи заняття з непрофесійної фізкультурної освіти;

- відповідно до стану здоров'я і рекомендацій медичних установ щодо занять тих студентів, які мають відхилення у стані здоров'я, у спеціальних медичних відділеннях і з лікувальної фізичної культури (безпосередньо у медичних закладах);

- у навчальних відділеннях спортивного вдосконалення у формі організації навчально-виховного процесу з можливої спортивної спеціалізації у ЗВО (за вибором студентів).

Завідувач кафедри фізичного виховання та спорту:

- вносить обґрунтовані пропозиції щодо створення необхідних умов у ЗВО для здійснення якісного процесу фізичного виховання і занять спортом;

- надає пропозиції щодо забезпечення навчально-виховного процесу з фізичного виховання і спорту необхідною кількістю висококваліфікованих працівників, потрібною матеріально-технічною базою, спортивним обладнанням та інвентарем, обладнанням для наукових досліджень тощо;

- виконує положення, які містяться в існуючій законодавчій та нормативній базі, а також у наказах і розпорядженнях по ЗВО щодо розвитку фізичної культури і спорту;

- організує різні форми навчально-виховного процесу, а також необхідні контрольні заходи за фізичним станом і здоров'ям студентів;

- забезпечує організацію та дотримання правил техніки безпеки у ході занять з фізичного виховання і спорту, вимог громадянської оборони та протипожежної безпеки.

До основного навчального відділення зараховуються студенти основної медичної групи з високим та середнім рівнем фізичного розвитку і фізичної підготовленості. До підготовчого навчального відділення відносять студентів основної медичної групи з низьким рівнем фізичного розвитку та низькою фізичною підготовленістю. Ці два відділення комплектуються на основі медичних висновків, проведеного анкетування для встановлення переваг і результатів контрольного тестування на початку навчального року.

До спеціального медичного відділення зараховуються студенти, які мають відхилення у стані здоров'я та обмеження у заняттях фізичними вправами. Переведення студентів у спеціальне медичне відділення (СМВ) у зв'язку із захворюванням може проводитись у будь-який час навчального року.

Студенти, звільнені за станом здоров'я від практичних занять на тривалий термін, зараховуються до СМВ для виконання практико-методичного розділу навчальної програми в умовах індивідуалізації навчання.

Практичні заняття з фізичного виховання оф-лайн проводяться у спортивних залах і на спортивних майданчиках ЗВО, залах/кімнатах гуртожитків і на спортивних спорудах установ міста на договірній основі.

Для організації практичних занять студентів усіх спеціальностей і спеціалізацій ЗВО розподіляють у навчальні відділення, створені кафедрою фізичного виховання і спорту (фізичного виховання за видами спорту, непрофесійної фізкультурної освіти [8; 9; 10], лікувальної фізичної культури (ЛФК) для занять у медичних

зкладах, спортивного вдосконалення) та зараховують у відповідні навчальні групи.

У методико-практичній підготовці можуть використовуватись ділові ігри, проблемні ситуації, завдання для самостійного їх виконання. Методико-практична підготовка проводиться для тих студентів, які бажають поглибити знання та вміння в частині набуття досвіду використання ними засобів фізичної культури. Вона забезпечує освоєння способів фізкультурно-спортивної діяльності задля досягнення навчальних, професійних та життєво-важливих цілей особистості у будівництві власного здоров'я [2; 3].

Позанавчальні (самостійні) заняття зорганізуються студентами: у формі виконання фізичних вправ і рекреаційних заходів у режимі навчального дня; занять у спортивних клубах, секціях, групах за інтересами; самодіяльних індивідуальних занять фізичними вправами, спортом, туризмом; масових оздоровчих, фізкультурних та спортивних заходів. При організації цих занять виділяють переважно гігієнічний, оздоровчо-рекреативний, спортивний, професійно-прикладний і лікувальний напрями діяльності особи.

Навчальні відділення з фізичного виховання і спорту та відповідні навчальні групи комплектуються на кожному курсі на початку навчального року з урахуванням інтересів і бажань студентів, їхнього стану здоров'я, фізичної та рухової (технічної) підготовленості і спортивної кваліфікації.

Дані, необхідні для комплектування навчальних відділень із фізичного виховання на кожному з років занять «Фізичним вихованням», отримуються шляхом анкетування студентів протягом перших двох тижнів навчального року. Кількість, спеціалізацію і наповнення груп навчальних відділень визначає кафедра фізичного виховання і спорту відповідно

до навчальної програми з фізичного виховання та наявності необхідних спортивних споруд для проведення навчальних занять із цими групами.

Перехід студентів з одного відділення (групи) до іншого може здійснюватися після закінчення навчального семестру. Для цього студент має подати заяву встановленого зразка на ім'я завідувача кафедри.

Організація навчально-виховного процесу у відділенні фізичного виховання.

До відділення фізичного виховання розподіляють студентів, які під час анкетування виявили бажання займатися відповідними видами рухової активності (пропонованими видами спорту, виходячи з можливостей ЗВО) і непрофесійної фізкультурної освіти (НФО), що їх забезпечує кафедра фізичного виховання і спорту.

Завідувач кафедри фізичного виховання та спорту закріплює відповідальних за навчально-виховну та спортивну роботу на факультетах/інститутах (як заступників деканів), які забезпечують розподіл студентів за відділеннями, а саме: ігрові види спорту, силові види спорту та єдиноборства, фітнес, інші відділення.

До груп відділення фізичного виховання зараховують студентів, які за станом здоров'я належать до основної та підготовчої медичних груп і не мають відхилень у стані здоров'я, але мають різний рівень фізичної підготовки. Студентів розподіляють до відділень з видів спорту після проведення контрольного тестування показників фізичного розвитку (функціональних проб), визначених у навчальній програмі з фізичного виховання, та оцінювання викладачем групи рівня знань і рухових (технічних) здібностей в обраному виді рухової активності (виді спорту) шляхом проведення бесід та контрольних (навчально-спортивних) заходів.

Заняття зі студентами відді-

лення фізичного виховання проводяться з ____ до ____ за розкладом занять зазначеної групи. Кількість студентів групи відділення фізичного виховання складає 15-18 осіб, а для ігрових видів спорту – 18-20 осіб.

Комплектування спеціальної медичного відділення студентів з послабленим здоров'ям для занять фізичним вихованням у ЗВО і організація навчально-виховного процесу у відділенні ЛФК.

Медичне обстеження (лікарський контроль за станом здоров'я) студентів проводиться в організаціях охорони здоров'я, які здійснюють медичне обстеження стану здоров'я молоді протягом періоду навчання.

Час та місце проходження щорічного медичного обстеження (лікарського контролю) студентів визначаються ректоратом спільно з органами охорони здоров'я, з якими укладені договори про співпрацю. За результатами медичного обстеження (лікарського контролю) видається наказ, на підставі якого студенти розподіляються за відділеннями: основним, підготовчим, спеціальним (СМВ, ЛФК) і спортивним.

До складу груп СМВ зараховують студентів, які за даними особистої медичної картки, медичного обстеження віднесені за станом здоров'я до СМВ або групи лікувальної фізичної культури.

До складу однієї групи СМВ повинно входити не більше 10-15 осіб. Доцільно комплектувати групи за курсами та нозологіями. Якщо кількість студентів недостатня для комплектування групи, рекомендується об'єднати студентів за віком та нозологіями.

У разі, коли у ЗВО студентів, віднесених до спеціального медичного відділення, недостатньо для комплектування групи за вказаними умовами, рекомендується створювати міжфакультетні групи зі студентів ЗВО. Такі СМВ слід комплектувати за характером захворювання.

В організації занять фізичними вправами зі студентами СМВ використовують декілька підходів:

- звільнення студентів СМВ (зазвичай, особи з інвалідністю), від виконання значних фізичних навантажень під час занять «Фізичним вихованням»;

- при невеликій кількості студентів СМВ на одному факультеті допускається проведення занять студентів СМВ разом зі студентами основної і підготовчої медичних груп на занятті з фізичного виховання. В такому випадку до студентів застосовується лише індивідуальний підхід під ретельним контролем викладача (ця форма проста і доступна в організаційному відношенні, але у методичному є досить складною);

- заняття студентів СМВ зі студентами підготовчої медичної групи під керівництвом викладача;

- заняття студентів СМВ, що проводяться за розкладом занять основного медичного відділення;

- заняття з фізичного виховання студентів СМВ, що проводяться в позанавчальний час (організація занять фізичним вихованням для студентів СМВ на 0-вій чи останній парі, що вважається найбільш сприятливим для цієї категорії студентів;

- можливо об'єднувати студентів у групи з кількох факультетів, співпадаючих за часом занять (наприклад, в одній займаються студенти першого та другого курсу, в другій – третього та четвертого курсів.

Можливий розподіл залежно від важкості захворювання.

- підгрупа А – студенти, які мають відхилення в стані здоров'я зворотного характеру, ослаблені різними захворюваннями; студенти, які тимчасово відносяться до СМВ для повного відновлення їх здоров'я після травм або захворювання;

- підгрупа Б – студенти, які мають важкі, незворотні зміни у діяльності органів і систем (органічні

враження серцево-судинної, сечовидільної системи, печінки, високу ступінь порушення корекції зору зі змінами на очному дні тощо), а також із загостреними хронічними захворюваннями, з аномалією розвитку рухового апарату.

Заняття зі студентами відділення лікувальної фізичної культури проводяться підготовленими фахівцями (лікарями) за розкладом занять зазначеного відділення зазвичай у медичних закладах.

Організація освітнього процесу у відділенні спортивного вдосконалення.

Безпосереднє керівництво відділенням спортивного вдосконалення здійснює завідувач кафедри фізичного виховання.

До відділення спортивного вдосконалення з фізичного виховання і спорту розподіляють студентів, які виявили бажання вдосконалювати свою спортивну майстерність та мають здібності до видів спорту.

До груп спортивного вдосконалення зараховують студентів, які за станом здоров'я належать до основної медичної групи, які раніше займалися спортом і за результатами контрольного тестування мають позитивні показники функціональної та фізичної підготовленості, а також показники виконання спортивної класифікації в обраному виді спорту. Групи зазначеного відділення комплектуються за спеціалізаціями з видів спорту, доступними у ЗВО, а саме (у Положенні перераховуються види спорту для даного ЗВО).

Заняття зі студентами відділення спортивного вдосконалення проводяться за розкладом занять зазначеної секції з ____ до ____ години.

Кількість студентів навчальної секції спортивного вдосконалення визначається відповідно до їхньої спортивної кваліфікації та складає:

- групи спортивного вдосконалення 10-15 осіб;
- групи вищої спортивної май-

стерності 8-12 осіб;

- для груп з ігрових видів спорту кількість студентів відповідно складає 16-20 осіб і 14-18 осіб.

Обсяг годин на тиждень груп відділення спортивного вдосконалення складає, для:

- групи спортивного вдосконалення – 6 год;

- групи вищої спортивної майстерності – 8-10 год.

Формування розкладу навчальних занять з фізичного виховання та занять спортивних секцій.

Розклад навчальних занять із фізичного виховання і спорту затверджується ректором (проректором) ЗВО за поданням завідувача кафедри, який розробляє його за участю навчально-методичного відділу ЗВО та факультетів, відповідно до спроможності спортивних і фізкультурно-оздоровчих споруд, педагогічних закономірностей процесу фізичного виховання і визначеної тижневої періодичності навчальних занять.

Планування змісту, визначення засобів і методів проведення навчальних занять здійснює викладач відповідної групи згідно з планом-графіком та навчальною програмою з виду рухової активності (виду спорту), непрофесійної фізкультурної освіти або згідно з навчальною програмою проведення занять у СМВ.

Розклад навчально-тренувальних занять у відділенні спортивного вдосконалення розробляється заступником завідувача кафедрою зі спортивно-масової роботи і затверджується завідувачем кафедри.

Календарний план спортивно-масових заходів і положення про змагання розробляються спортивним клубом спільно з кафедрою фізичного виховання і спорту та затверджуються проректором як частина скоординованих заходів усього навчально-методичного і виховного комплексу ЗВО.

У розділі «Контрольні заходи з фізичного виховання та спорту».

Контрольні заходи забезпечують отримання оперативної (прохід виконання студентами конкретного розділу, виду навчальної роботи), поточної (ступеня освоєння розділу, теми) та підсумкової (залік) інформації про якість освоєння теоретико-методичних знань, про динаміку фізичного розвитку студентів та їх професійно-прикладної підготовленості. Студенти всіх навчальних відділень зобов'язані здати диференційований залік з фізичного виховання, який відбиває рівень підготовленості за трьома розділами: 1) теоретико-методичної підготовленості, яка знайшла своє відображення в організації власних занять; 2) загальної фізичної та спортивно-технічної підготовленості; 3) сформованості професійно-значимих умінь та навичок. До підсумкової атестації студенти допускаються за умови відвідування навчальних занять у відповідному відділенні, виконання контрольних тестів з фізичної, спортивної, а також методичної і, за відповідними спеціальностями, які цього потребують, професійно-прикладної підготовки.

Вимоги до компетентностей студентів з фізичного виховання:

- знати психофізіологічні особливості, слабкі сторони свого організму;
- знати критерії та прийоми діагностики фізичного стану, його оцінювання та контролю;
- знати основи методики самостійних занять, контролю і самоконтролю при виконанні фізичних вправ;
- знати зміст фізкультурно-оздоровчих програм, правила та перший досвід їх створення;
- вміти використовувати засоби фізичної культури для розвитку та вдосконалення фізичних якостей та рухових здібностей;
- вміти застосовувати методику безпечного використання фізичних вправ і гігієнічних процедур у процесі планування і проведення самостійних фізкультур-

но-оздоровчих занять;

- контролювати та оцінювати рівень свого фізичного здоров'я та результатів фізкультурно-спортивної діяльності;

- брати участь у спортивно-масових і фізкультурно-оздоровчих заходах ЗВО у період навчання;

- включення студентів до науково-дослідної роботи кафедри фізичного виховання і спорту з проблем оздоровчої та адаптивної фізичної культури.

Студенти, звільнені від занять на тривалий термін (більше 1 місяця), складають залік на кафедрі фізичного виховання і спорту на підставі таких нормативних вимог методики і практики фізичного виховання:

- оцінки рівня методичних знань із включенням контрольних питань (тестів);

- оцінки самостійного освоєння додаткової тематики з фізичного виховання з урахуванням стану здоров'я конкретного студента, показань та протипоказань до застосування різноманітних фізичних вправ;

- вміння проводити рекомендовані функціональні проби, контролювати та оцінювати свій фізичний і функціональний стан, вести щоденник самоконтролю;

- написання рефератів із запропонованої студенту теми, що відображає оздоровчо-профілактичну спрямованість фізичного виховання і, обов'язково, передбачає планування власних прийнятних відповідно до нозології фізкультурно-оздоровчих занять;

- включення студентів СМВ до науково-дослідної роботи кафедри фізичного виховання і спорту з проблем оздоровчої та адаптивної фізичної культури.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних і семінарських занять. На практичних заняттях поточний контроль має на меті перевірку рівня фізичного розвитку студентів за функціональними, фізичними, руховими (технічними)

показниками. На семінарських заняттях поточний контроль має на меті перевірку рівня знань студентів з теорії, методики та організації самостійних занять.

Форма проведення поточного контролю під час навчальних занять та система оцінювання рівня знань визначаються кафедрою фізичного виховання і спорту.

Підсумковий/семестровий контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання на певному освітньому (кваліфікаційному) рівні або на окремих завершених етапах/роках навчання.

У розділі «Організація роботи спортивного клубу».

Спортивний клуб здійснює діяльність на базі кафедри фізичного виховання і спорту у формі навчально-спортивної та спортивно-масової роботи.

Метою діяльності спортивного клубу є створення фізкультурно-оздоровчих груп, спортивних секцій і команд з різних видів спорту, надання методичної та практичної допомоги в організації їх діяльності, організація та проведення фізкультурно-спортивних та оздоровчих заходів, спортивних змагань різного рівня серед студентів і співробітників ЗВО. Безпосереднє керівництво спортивним клубом здійснює голова, який призначається/обирається за погодженням з завідувачем кафедри фізичного виховання і спорту.

Голова спортивного клубу здійснює:

- планування та організацію роботи тренерів-викладачів, секцій і команд з видів спорту, а також проведення у ЗВО спортивно-масових заходів;

- складання звітів про роботу спортивного клубу;

- подання завідувачеві кафедри пропозицій щодо вдосконалення спортивної та оздоровчої роботи серед студентів для подальшого винесення їх на розгляд адміністрацією ЗВО.

У спортивному клубі функці-

онують навчально-спортивний та організаційно-масовий відділи, а також рада спортивного клубу як дорадчий орган. До її складу входять завідувач кафедри фізичного виховання і спорту, представники спортивного активу факультетів, секцій і збірних команд. Засідання ради проводяться не рідше одного разу на місяць. Раду очолює голова спортивного клубу студентів. Рада заслуховує звіти з організації роботи в збірних командах, секціях, групах, розглядає плани роботи, календарні плани спортивно-масових заходів, проекти документів і, за потреби, вносить їх на затвердження адміністрацією ЗВО.

При спортивному клубі утворюються центри навчання з виду спорту (далі – Центр), які здійснюють навчання різних верств населення, надають послуги з організації навчально-тренувальних занять та використання можливостей фізичної культури і спорту для реабілітаційних занять і ерготерапії, а також проведення спортивних заходів на спортивній базі ЗВО.

Головною метою діяльності Центру є створення і забезпечення відповідних умов та можливостей для надання послуг із навчання виду спорту різних верств населення, в тому числі осіб із особливими потребами, сприяння розвитку фізичної культури і спорту серед студентів і працівників ЗВО, профорієнтаційної роботи для відбору талановитих у спорті студентів та гідного представництва ЗВО на змаганнях різного рівня.

У своїй діяльності Центр керується чинним законодавством України, нормативною базою загальнодержавного та внутрішньо університетського рівнів, нормативними актами Комітету з фізичного виховання і спорту Міністерства освіти і науки України, регламентуючими документами щодо проведення різних спортивних заходів, відповідним

Положенням, наказами та розпорядженнями посадових осіб ЗВО.

У розділі «Обов'язки та права студентів».

Студент зобов'язаний у процесі опанування дисципліною «Фізичне виховання» та занять спортом під час навчання у ЗВО:

- регулярно проходити медичне обстеження (у встановлений термін);

- систематично відвідувати навчальні заняття (теоретичні, методичні та практичні) згідно з навчальним розкладом;

- виконувати вимоги навчальної програми, приймати участь у поточному контролі і складати заліки у встановлені порядок і терміни;

- виконувати навчальні доручення свого викладача, спрямовані на отримання досвіду застосування здобутих здоров'язбережувальних компетентностей у процесі формування здорового способу життя;

- повсякчас і, особливо напередодні відвідування занять з «Фізичного виховання», дотримуватись раціонального режиму навчання, відпочинку та харчування;

- регулярно, у т. ч. самостійно, за власної ініціативи займатися фізичними вправами;

- брати участь у масових спортивних і фізкультурно-оздоровчих заходах, що проводяться у ЗВО;

- підвищувати свою спортивну майстерність, брати активну участь у внутрішньо вузівських, обласних, всеукраїнських та інших змаганнях.

Студент має право: обирати запропоновані кафедрою фізичного виховання та спорту ЗВО види начальних занять з «Фізичного виховання» і спортивних тренувань; під час занять фізичною культурою та спортом безкоштовно користуватися спортивним інвентарем та обладнанням, що є на спортивних спорудах ЗВО;

отримувати, за його бажанням, консультації, поради і підтримку від викладачів кафедри фізичного виховання та спорту з питань організації безпечних самостійних фізкультурно-оздоровчих і спортивних занять, а також самоконтролю у процесі цих занять.

Висновки

1. На думку фахівців, рівень фізичного виховання і спорту в закладах вищої освіти примітний суттєво різною увагою їх керівників: від цілком прийняттого стану і аж до стану неувagi та занепаду, що дискримінує значну частину студентів у цій важливій частині освітнього процесу (лат. *Discriminatio*, будь-яка відмінність, виключення, обмеження чи перевага, що заперечує або зменшує рівне здійснення невід'ємних прав людини).

2. У той же час, існуюча автономність унеможливує адміністративне втручання у діяльність ЗВО, наприклад, через розпорядчі дії Міністерства освіти і науки України шляхом відповідних наказів чи листів. Але автономія ЗВО не є всюдозволеністю і безконтрольністю. Автономія закладу ЗВО зумовлює необхідність самоорганізації і саморегулювання, які є відкритими до вдосконалення, служать громадському інтересові, встановленню істини стосовно викликів, що час від часу постають, здійснюються прозоро та публічно.

3. Це означає, що звичні «примусові» ходи, а саме вплив на ЗВО через адміністративний тиск з боку Міністерства освіти і науки України вже відійшли у минуле і потрібно відшукувати принципово нові засоби, які б покращували управління станом фізичного виховання і спорту в усіх закладах вищої освіти України.

4. Відтак, теперішній етап розвитку вищої освіти в Україні, у т. ч. фізичного виховання і спорту, мають визначати інші, ніж раніше, вже не адміністративні механізми

впливу на керівництво і колективи ЗВО. Вважаємо, що ними можуть стати експериментальні майданчики в одному або декількох ЗВО, на яких мають бути апробовані на практиці запропоновані провідними фахівцями зміни і покращення.

5. Тільки після апробації підготовлених змін і покращень, коли їхні переваги у справі вдосконалення управління станом фізичного виховання і спорту стають очевидні, вони можуть бути запропоновані кафедрам фізичного виховання і керівникам інших ЗВО для поширення. Але не шляхом «нав'язування» якихось дій, як це відбувається через адміністративний вплив, а навпаки – через свідоме і зацікавлене «освоєння» інновацій з урахуванням наявних традицій, переваг педагогічного колективу і студентів тощо.

6. Саме у такий спосіб пропонується застосування створеного творчим колективом Типового положення про організацію фізичного виховання і спорту. Причому це застосування, у вигляді уточнення Типового положення обов'язково має бути пов'язане як із врахуванням особливостей конкретного ЗВО, так і тенденцій розвитку фізичного виховання у вищій освіті (пріоритету формування здоров'язберігаючих компетентностей, використання дієвих форм непрофесійної фізкультурної освіти студентів, ціллю якої є формування фізкультурної-діяльнісної особистості і, за потреби, будівничого власного здоров'я тощо).

Перспектива подальших досліджень визначається потребою апробації змісту Типового положення про організацію фізичного виховання і спорту у закладі вищої освіти в умовах експериментального майданчика в одному або декількох закладах вищої освіти.

Referenses

1. Автономія як шлях до ефективного менеджменту школи : метод. рекомендації; А. Сеїтосманов, О. Фасоля, В. Мархлевські. Київ, 2019. 47 с.
2. Вілянський В.М., Висоцька О.Є., Приходько В.В. Будівництво власного здоров'я: від філософії до практики : навч. посібник ; заг. ред. О.Є Висоцької. Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2011. 196 с.
3. Вілянський В.М., Приходько В.В., Чернігівська С.А. Управління власним здоров'ям (в аспекті непрофесійної фізкультурної освіти) : навч. посібник. Дніпропетровськ : Національний гірничий університет, 2012. 124 с.
4. Кононенко В.В., Лапшин С.А., Пилипенко Т.І. Державно-громадське управління освітою в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020. № 1. DOI: 10.32702/2307-2156-2020.1.2. URL : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1548>
5. Половченя А. Забезпечення принципу автономії закладів вищої освіти: адміністративно-правовий аспект. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 8. С. 96-99. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.8.18>
6. Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах. Наказ Міністерства освіти і науки України 11.01.2006 N 4. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-06#Text>
7. Приходько В., Дзюбенко М. Місце кінезіологічної компетентності при вивченні природничо-наукових дисциплін у процесі професійної підготовки фахівців фізичної культури і спорту. Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наукових праць. Слов'янськ, 2018. № 3 (89). С. 116-127.
8. Приходько В.В., Кузьмінський В.П. Креативна валеологія. Концепція і педагогічна технологія формування студентів технічних і гуманітарних спеціальностей як будівничих власного здоров'я : навч. посібник / заг. ред. і передм. А.Г. Чічкова. Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2004. 230 с.
9. Приходько В., Салов В., Чернігівська С., Вілянський В., Кравченко К. Реформа фізичного виховання майбутніх бакалаврів у вітчизняній вищій школі (компетентнісний підхід) : монографія ; вид. друге виправлене та доп. Дніпро : Інновація, 2021. 350 с.
10. Приходько В., Томенко О., Чернігівська С. Освітні ефекти фізичної культури : монографія. Дніпро : Інновація, 2022. 528 с.
11. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня

Referenses

1. Autonomy as a way to effective school management: methodical recommendations; A. Seitosmanov, O. Fasolya, V. Marchlevsky. Kyiv, 2019. 47 p.
2. Vilyanskyi V.M., Vysotska O.E., Prykhodko V.V. Building one's own health: from philosophy to practice: training. manual; general ed. O. Ye Vysotska. Dnipropetrovsk: National Mining University, 2011. 196 p.
3. Vilyansky V.M., Prykhodko V.V., Chernihivska S.A. Management of one's own health (in the aspect of non-professional physical education): teacher. manual. Dnipropetrovsk: National Mining University, 2012. 124 p.
4. Kononenko V.V., Lapshin S.A., Pylypenko T.I. State-public management of education in Ukraine. Public administration: improvement and development. 2020. No. 1. DOI: 10.32702/2307-2156-2020.1.2. URL : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1548>
5. Polovchenya A. Ensuring the principle of autonomy of higher education institutions: administrative and legal aspect. Entrepreneurship, economy and law. 2019. No. 8. P. 96-99. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.8.18>
6. Regulations on the organization of physical education and mass sports in higher educational institutions. Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine 11.01.2006 N 4. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-06#Text>
7. About higher education. Law of Ukraine. Verkhovna Rada information. 2014, No. 37-38, Article 2004. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
8. Prykhodko V.V., Kuzminsky V. P. Creative valeology. The concept and pedagogical technology of the formation of students of technical and humanitarian specialties as builders of their own health: education. guide / general ed. and prev. A.G. Chichkova Dnipropetrovsk: National Mining University, 2004. 230 p.
9. Prykhodko V., Salov V., Chernihivska S., Vilyanskyi V., Kravchenko K. Reform of physical education of future bachelors in the national higher education institution (competency approach): monograph; view. the second corrected and add. Dnipro: Innovation, 2021. 350 p.
10. Prykhodko V., Tomenko O., Chernihivska S. Educational effects of physical culture: monograph. Dnipro: Innovation, 2022. 528 p.
11. On higher education: Law of Ukraine dated July 1, 2014 No. 1556-VII. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2014. No. 37-38. URL : <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/ukrajiny-zakony/zakon-ukrajini-pro-vischu-osvitu-vidomosti2014.html>

- 2014 року № 1556-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 37–38. URL : <https://xn-80aagahqwyibe8an.com/ukrajiny-zakony/zakon-ukrajini-pro-vischu-osvitu-vidomosti2014.html>
12. Розіна К.О. Деякі аспекти державно-громадського управління освітою. Теорія і практика державного управління і місцевого самоврядування. 2013. № 2. URL : http://el-zbirn-du.at.ua/2013_2/21.pdf
13. Шоробура І.М. Принципи державно-громадського управління освітою як основного напрямку демократизації освітньої політики. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020. № 70. Т. 4. С. 61-66. DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.70-4.11>
12. Rosina K.O. Some aspects of public education management. Theory and practice of state administration and local self-government. 2013. No. 2. URL : http://el-zbirn-du.at.ua/2013_2/21.pdf
13. Shorobura I.M. Principles of state-public management of education as the main direction of democratization of educational policy. Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools. 2020. No. 70. Vol. 4. P. 61-66. DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.70-4.11>

Савченко Віктор

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту
м. Дніпро, вул. Набережна Перемоги, 10, 49094, Україна
e-mail: admin_infiz@ukr.net, тел.: +380689472202
<https://orcid.org/0000-0002-3839-6595>

Приходько Володимир

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту
м. Дніпро, вул. Набережна Перемоги, 10, 49094, Україна
e-mail: komandaodi@ukr.net, тел.: +380972430057
<https://orcid.org/0000-0001-6980-1402>

Вілянський Володимир

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
м. Дніпро, пр. Яворницького, 19, 49005, Україна
e-mail: v.vilyansky@gmail.com, тел.: +380986127613
<https://orcid.org/0000-0002-2550-2643>